

BERGSLUFT

www.elinwagner.se

MEDLEMSBLAD FÖR ELIN WÄGNER-SÄLLSKAPET

Ann-Margreth har ordet...

Samma dag som vårt årsmöte den 19 maj fick vi besked att vår ordförande Christina Ekström hade gått bort. Trots att vi sedan en tid förstått att hennes sjukdom var allvarlig kom beskedet som en chock. Christina hann bara vara ordförande i Elin Wägner-sällskapet i två år och med sista året präglad av sjukdom. Hon satte dock ett stort avtryck i vår verksamhet med sin entusiasm och idérikedom och hennes minne kommer därför att leva kvar länge hos oss i Elin Wägner-sällskapet.

Christina var särskilt intresserad av att försöka sprida Elins tankar till nya generationer. Det ungdoms- och skolprojekt, re:elin, som hon tog initiativ till, har vi i styrelsen bestämt ska genomföras. Projektledare är *Emma Mastad* och hon är sedan början av sommaren i full gång med arbetet som är tänkt ska löpa över två år.

Årets väckarklocka tilldelas *Margot Wallström*. Som vanligt sker utdelningen av Väckarklockan i samband med vår hösthelg den 15-16 september på S:t Sigfrids folkhögskola i Växjö. Temat för seminariet blir tankar om försoning och förlåtelse ur olika aspekter, och hur man kan gå vidare efter att en konflikt är avslutad. Margot Wallströms föreläsning kommer att handla om hennes arbete i FN. Programmet för seminariet och anmälningsblankett får ni med det här utskicket av Bergsluft.

Ann-Margreth Willebrand, ordförande

Elin Wägner-dagen

firades i Bergs bygdegård den 19 maj. *Birgitta Wistrand* föreläste om Elin Wagners passioner och efteråt serverades kaffe och ostkaka, bakad av Anette Björnson. På Lilla Björka var det som vanligt öppet hus.

Vid årsmötet, som inleddes med en tyst minut för vår nyss avlidna ordförande Christina Ekström, valdes till ny ordförande Ann-Margreth Willebrand. De avgående ledamöterna Anette Björnson och Birgitta Wistrand avtackades. Nya i styrelsen är Katarina Nordlund och Eva Christiansson. Som revisorer valdes Kerstin Axén och Marita Holmqvist och till revisorssuppleant Börje Svensson. Till valberedning omvaldes Marianne Enge Swartz samt Birgitta Hansson.

Vid det konstituerande mötet valdes Eva Christiansson till kassör och Peter Forsgren till sekreterare. Marianne Enge Swartz är ansvarig för hemsidan tillsammans med styrelsen. Britt Mossberg, Björn Theorin och Ann-Margreth Willebrand ansvarar för S:t Sigfrid-dagarna och Ann-Christine Gunnarsson för bokmässan i Göteborg. Margit Forsström och Eva Persson fortsätter att hålla i samarbetet med Lilla Björka och Marianne Enge Swartz adjungerades som redaktör för Bergsluft samt Sällskapets Småskrifter. /AMW

Elin Wagners passioner

var titeln på Birgitta Wistrands föredrag på Elin Wägner-dagen. Här handlade det om mycket mera än Elins oftast inte så framgångsrika kärleksaffärer. För passionerad blev Elin, menade Birgitta Wistrand, när hon kom i kontakt med idéer och rörelser som kunde förändra världen. I sin avhandling har Birgitta Wistrand kallat henne "rörelseintellektuell". Hon menade att Elin Wagners insatser som introduktör ibland har undervärderats. Ofta väcktes hennes engagemang av karismatiska personer som t.ex. Rosika Schimmer i Haag 1915 och Gandhi, som hon läste första gången 1923. Genom flitigt skrivande försökte hon hela livet intressera andra för de idéer som hon inspirerats av, men det var inte ofta hon lyckades. Rosa Mayreder, Mary Parker Follet och Mina Hofstetter – alla räknade Birgitta Wistrand till Elins passioner – är några av de internationella nytänkare som Elin försökte introducera och som först idag fått ett senkommet erkännande för sina framsynta idéer.

Solveig Hammarbäck

Farväl till Christina

Christina Ekström begravdes den 16 juni i en högtidlig ceremoni i Hovshaga kapell i Växjö. Officiant var Marianna Agetorp. Efteråt samlades släkt och vänner till en måltid i Mariakyrkans samlingshall, där solen bröt igenom morgonens molntäcke som en symbol för ljuset som Christina spritt bland släkt, vänner och arbetskamrater./mes

Rosor till Elin

I samband med inbetalning av årsavgiften fanns möjlighet att göra en extra inbetalning till Sällskapets statyprojekt. Vi tackar för inbetalning 19.000 kr! Men mer pengar behövs och vi fortsätter under hösten att undersöka möjligheten till bidrag från olika fonder. Tacksam för alla tips!

Här kommer ett tips från mig! Under våren har jag virkat rosor efter beskrivning som jag hittade på internet. Sålde mina rosor under Bergveckan för 50 kr styck. Fick på så sätt in 1200 kr till statyn. Virkar nu flera till Elin Wägner-dagarna på St Sigfrid. Vad kan *du* göra för att hjälpa till att förverkliga drömmen om en staty av Elin. Skriv till Bergsluft och berätta! /mes

Sommaren på Lilla Björka

började redan en lördagseftermiddag i maj när biskop Jan-Olof Johansson berättade om tre småländska prästdöttrar för ett trettiotal intresserade åhörare. Wendela Hebbe, Lina Sandell-Berg och Ester Almquist var alla kvinnliga pionjärer inom sina yrkesområden: journalistik, förlagsverksamhet och psalmskrivande resp. målarkonst. De växte upp i småländska prästgårdar under det kyrkliga 1800-tal som präglades av både hög- och lågkyrkliga idéer. Gemensamt för dem alla var också att de tidigt blev faderlösa. Därför kom Jan-Olof Johanssons föredrag att bli ett äreminne över de tappra prästänkor, som under mycket knappa villkor ändå lyckades ge sina döttrar en gedigen utbildning. Det var mödrarnas privatundervisning och översättningsarbeten som möjliggjorde att Wendela Hebbe blev den första kvinnliga journalisten, Lina Sandell-Berg den första förlagsredaktören och Ester Almquist en av de allra första kvinnliga konstnärerna som kunde försörja sig på sina yrken.

/Solveig Hammarbäck

”När knoppar brister”

hette sommarens utställning på Lilla Björka med en rubrik som alluderar till Karin Boyes dikt till Elin Wägner på dennas 50-årsdag ”Ja visst gör det ont när knoppar brista”.

Konstnären heter Sonja Strömkvist Blycker. Läs gärna mer om henne på www.ateljefridhem.com. Tomas Lissing skriver i sin recension i Smålands-posten: ”De halvmeterhögarna är underbart skulpturala, sensuella, taktila och stolta”.

Sonjas måleri och keramiska skulpturer är ett resultat av rent vetenskapliga, biologiska studier av trädens knoppar. Hennes arbete har också varit en inspirationskälla för lärare och elever. Sista lördagen höll hon en uppskattad workshop på Lilla Björka.

Sommarens föredrag har alla gått på temat ”Natur, miljö och odling”. De inleddes med en rapport om projektet ”Lärande bygd” i Berg och fortsatte med ett mycket uppskattat föredrag av Maja Söderberg om ”klimatmat” (*Sju årstider i Majas kök*, ICA bokförlag) och Karl-Johan Krantz, ”Kulturlandskap i förändring”. Åsa Nyhlén, som i Skrivarstugan visade bilder ur sin bok ”Stenminnen”, berättade om bokens tillkomst. Sonja Strömkvist Blycker höll sommarens sista föredrag.

Sedan mars och utställningen ”Jag är en kvinna” och under sommaren har Lilla Björka haft drygt 700 besökare. Som tidigare år har vi haft värdinnor som bott i huset en vecka vardera. */Birgitta Hansson*

Guide på Lilla Björka

I sommar har jag tillsammans med en väninna varit guide på Lilla Björka en hel vecka. Det var en härlig upplevelse som jag vill rekommendera till er andra. Trevliga och intresserade besökare och roligt att lära känna huset lite närmare. Dagar när inte så många kom kunde man vara lite nyttig och jobba i trädgården eller städa skåpen. Roligt var det också att på detta sätt få tillfälle att umgås med en vän. Hör av er till Stiftelsen om ni är intresserade av att vara guide nästa sommar! /mes

En berättelse om vänskap

Vi vet en hel del om Elin Wägners vänskapsförhållanden med kvinnor, som exempelvis Flory Gate och kvinnorna kring Fogelstadförbundet. Hennes vänskap med män är mindre känd. En man som under många år var en nära vän är Axel Höjer, socialt engagerad läkare och sedermera generaldirektör för Medicinalstyrelsen. Genom honom lärde hon också känna hans hustru Signe, som så småningom blev socialdemokratisk politiker och ordförande för den svenska delen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet. Eftersom de tre vännerna inte bodde på samma ort utvecklade de en livlig korrespondens – tre olika brevvänskaper, eftersom Axel och Signe oftast inte skrev gemensamma brev till Elin och vice versa.

Detta föga utforskade brevmaterial har idéhistorikern Annika Berg diskuterat i en

intressant artikel, "Men om Elin skulle jag velat skriva en hel bok" – om den ofullkomliga vänskapen mellan Elin Wägner, Axel Höjer och Signe Höjer." Det "ofullkomliga" som åsyftas i titeln är den politiska schism som hårt prövade deras vänskap. De träffades i slutet av 1920-talet, paret Höjer var ca tio år yngre än Wägner, men de fann varandra på både ett personligt och idémässigt plan. Politiskt förenades de i ett gemensamt engagemang för fredsfrågorna. Alla tre var pacifister, men allt eftersom Signe och Axel Höjer blev mer involverade i det reformistiska folkhemsbygget, fick de svårare att följa Elin Wägner i hennes radikala feministiska samhällskritik.

Väckarklocka (1941) blev stöttestenen, där de inte längre kunde acceptera hennes tänkande. Elin Wägner tog detta hårt och vänskapen mellan dem blev aldrig mer densamma. Men historien slutade ändå inte där. 1948, strax före Wägners död, skrev Axel Höjer ett sorts försoningsbrev från sig och Signe. Där beskrev han Wägner som en sierska, vars "visa varning" i *Väckarklocka* var en syntes av hennes tidigare verk. Och under 1950-talet då Signe och Axel Höjer var verksamma i Indien, kom Signe i kontakt med resterna av en matrilineär kultur i Kerala, vilket öppnade hennes ögon för Wägners matriarkatsteorier i *Väckarklocka*. Dessa inspirerade Signe Höjer till studier av familjesystem från olika delar av världen, som hon sammanfattade i den uppmärksammade boken *Kvinnomakt – könsroller i tropikerna* (1970).

Annika Bergs artikel är publicerad i antologin, *Könsöverskridande vänskap. Om vänskapsrelationer mellan intellektuella kvinnor och män* (Makadam förlag, 2011). Redaktör för antologin är *Ingrid Holmquist*, som bidragit med detta inlägg.

Elins väninna Ruth

I en småländsk sommarhage i närheten av Lilla Björka sitter min mamma Ruth Hamrin-Thorell och

Elin Wägner. Mamma jobbade som journalist på bl.a. *Tidevarvet*. Här fanns de allihop dessa radikala och starka kvinnor - Elin Wägner, Kerstin Hesselgren, Elisabeth Tamm, Honorine Hermelin, Ada Nilsson för att bara nämna några. Mamma måste nästan ha storknat av alla dessa personligheter! Den här ansamlingen av kvinnokraft tycker jag fortfarande är helt otrolig! En kvinnokraft som drev den radikal-pacifistiska tidningen *Tidevarvet*, som i många år organiserade medborgarskolan på Fogelstad och som med stor politisk kraft drev frågan om kvinnlig rösträtt och banade vägen för de första riksdagskvinnorna! Dom slet i sitt politiska arbete! Dom förbannade, dom skrev, dom ordnade manifestationer, dom förde en tuff kamp mot det manliga politiska etablissemanget .

Mitt i alla dessa visioner om en fredligare och mer jämställd värld utan fattigdom och orättvisor, mitt i allt detta tänkande stod Elin Wägner.

När jag flyttade för ett par år sedan tvingades jag av utrymmesskäl att göra mig av med en massa böcker. Det var smärtsamt! Men jag tog med några av mina viktigaste "bokkompisar" och nu finns dom här i min bokhylla. Det känns tryggt att ha henne där, Elin Wägner och hennes böcker: *Svalorna flyga högt*, *Norrtullsligan*, *Pennskaftet*, *Väckarklocka*, *Åsa-Hanna* för att nämna några.

Fotografiet av Elin och Ruth togs på sommaren 1944. Det måste ha varit en svår tid för Elin Wägner med hennes ständiga kamp och hopp om en fredligare värld. Europa var sönderbombat. Och nu kunde inte ens myndigheter och den svenska regeringen blunda inför det hemska faktum att förintelsen pågick i koncentrationslägren runt om i Europa.

Själv var jag två år när bilden togs och jag är ganska så säker på att det var kvinnor som Elin som gjorde att mamma Ruth jobbade vidare med journalistiken och som riksdagsledamot för Folkpartiet, som den socialliberal hon var. Det var säkert Elin Wägner som fick henne att fightas vidare för kvinnorna. Jag kan fortfarande se henne komma hemsläpande med portföljen fullproppad med remissutlåtanden och riksdagshandlingar som skulle läsas in till nästa dag och höra hennes saftiga kommentarer vid middagsbordet om det manliga dribblandet i riksdagshuset!

Jag försöker tyda Elins brev till mamma Ruth när jag föddes och förstår att dom stod varandra nära! Det tänker jag på när jag ser dom sitta där i den ljuva småländska sommarhagen och med ett krigsförrott Europa i bakgrunden! / *Malin Bergman*

Elin Wägner rock 'n role model!

Tolv ungdomar från Växjö har under sommaren gjort tre kortfilmer inspirerade av Elin Wägners liv,

arbete och tankar om fred, jämställdhet och miljö. Allt efter eget manus och regi som de utarbetat tillsammans med filmhandledaren Olof Marnung. Det är en intensiv uppgift att lära om en historisk person man aldrig mött tidigare, lära om hur man skapar film och samtidigt också göra filmen! Jag beundrar vårt filmteam då de helhjärtat givit sig in på detta uppdrag som sitt sommarjobb.

Filmproduktionen är den första delen av projektet re:elin som under det kommande året kommer att engagera gymnasie- och högstadielärare i Växjö med omnejd för att tillsammans testa och utveckla en metod för att skapa ett mer aktivt medborgarskap. Elin Wägner visar vägen med sitt brinnande hjärta och passionerade arbete för fred *på* och *med* jorden genom jämställdhet och ekologi. Elin, du är verkligen vår rock ´n role model.

Emma Mastad, projektledare re:elin

En stor bok om Ellen Key

har Ronny Ambjörnsson nyligen givit ut (Bonniers). Redan i undertiteln *En europeisk intellektuell* klargör han att det inte är en vanlig biografi utan snarare en djupgående undersökning av Ellen Keys idévärld, dess ursprung och påverkan. Men den är skriven på ett språk som inte lämnar läsaren i sticket. Oftast känns läsningen som ett spännande samtal med en kunnig samtalspartner som är fenomenal på att visa på samband mellan äldre filosofiska resonemang och dagens kulturella verklighet. Dispositionen är inte kronologisk utan följer snarare Ellen Keys idéutveckling med framryckningar och tillbakablickar.

I slutkapitlet funderar Ambjörnsson över vad som finns kvar av Keys idéer. *Barnets århundrade* har förstås behållit sin aktualitet med sitt tidiga hävdande av barnperspektivet. Men hennes feministiska idéer avfärdas idag oftast som särartstänkande. Ambjörnsson menar dock att det av Fogelstadkvinnorna egentligen bara var Elin Wägner "som tog intryck av Key". De hade samma uppfattning om klass och kön, och Wägner stod helt på Keys sida i "den infekterade frågan om erotisk moral". Det fanns också andra likheter, menar Ambjörnsson. Elin Wagners idéer om moderskap och jord från 1930-talet påminner om Ellen Keys naturuppfattning. Ellen Key dog redan 1926, men kanske var det just hennes stöd Elin Wägner hade behövt när hon förtvivalde över tystnaden kring *Väckarklocka*. /Solveig Hammarbäck

Deadline för nästa Bergsluft 1 december 2012.

Elin Wägner-sällskapet www.elinwagner.se

Bg 645-0126

Bergslufts red: Marianne Enge Swartz (mes)

Tel: 08 30 69 07, mes@comhem.se

En röst har tystnat

1998 fick Birgita Onsell Årets Väckarklocka för sitt oförtröttliga arbete – i Elin Wagners anda – med att lyfta fram kvinnornas glömda historia och hennes kamp för att belysa och historiskt förklara bibelns patriarkala och nedvärderande kvinnosyn. Birgitta ville överlämna väckarklockan till bibelkommissionens ordförande för att han vägrade lyssna till kvinnors krav på ett historiskt bibelförord. När han inte ville ta emot väckarklockan skickade hon den per post med denna dikt:

Visa i Vanmaktstid.

Ingen kan gråta som jag över Kärlekens nederlag.

*Över människor som ropar i nöd efter gudar som
bjuder dem död.*

*Över kvinnornas röst som försvann där Makt heter
Herre och man.*

*Nej, ingen kan gråta som jag över Kärlekens,
Kärlekens, Kärlekens nederlag.*

Nu har denna ljusa, spröda, urstarka kvinnas röst tystnat. Birgitta avled i juli 2012, 86 år gammal.

Viktigt från kassören

Med Bergsluft får de som ännu inte betalat årsavgiften en inbetalningsavi. Om du får avi men vet med dig att du betalat avgiften och ev. till statyn tag då kontakt med Eva på tel 0472 262007 eller eva.christiansson@komvux.vaxjo.se. Flera inbetalare har nämligen glömt att skriva vad de heter!

Lyckliga vinnare

Ordföranden och kassören har haft dragning bland dem som betalat in avgiften före 1 juli. Lyckliga vinnare av *Wägnerismer* är Nils Ole Olsen, Köpenham, Britt Dahlström, Vallentuna och Irene Gustafsson, Moheda. Böckerna kommer med posten!

Miljörutan

Okunskap om vårt totalberoende av naturen är en anledning till att vi håller på att såga av den gren vi alla sitter på. I boken *Osynliga mirakel* (Pärspektiv förlag) ger Inger Källander (tillsammans med sin dotter Karin) oss insikter om några av ekosystemtjänsterna, som är livsviktiga för vår överlevnad. Inger är väl förankrad i det ekologiska lantbruket genom sin tid som lantbrukare och som ordförande i föreningen Ekologiskt Lantbruk. Vi får bl.a. lära oss om pollinering, vattenrening och hur gödsel blir till näring. Bokens lyriska och sakliga text kompletteras med många vackra foton. Vi får hjälp att se Naturen, även det, för oss, osynliga. En bok att vila i och samtidigt en Väckarklocka. / Karin Sahlström